

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.77

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.17>

О. О. Дудоров

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правової політики
та кримінального права навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Д. В. Каменський

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного університету

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ВОДНОЇ ФАУНИ В США: АКТУАЛЬНИЙ ДОСВІД¹

Статтю присвячено дослідженню федерального досвіду США у частині кримінально-правової протидії незаконному рибальству і з'ясуванню тих елементів цього досвіду, які можуть стати у нагоді при вдосконаленні кримінального законодавства України.

Констатовано, що відповідні кримінально-правові заборони містяться не лише в розділі 18 Зібрання законів США (його неофіційна назва – Кримінальний кодекс США), а й в актах регулятивного законодавства (включаючи Екологічний кодекс США). Розкрито зміст заборон, які становлять нормативну складову кримінально-правової охорони водної фауни в США. Зроблено висновок про недоцільність запозичення американського досвіду в частині розміщення кримінально-правових заборон, присвячених деліктам проти довкілля, в актах екологічного законодавства.

Відзначено подібну спрямованість ухваленого у США Акту про види тварин, які знаходяться під загрозою зникнення, і Червоної книги України.

Показано, що, на відміну від підходу, реалізованого у Кримінальному кодексі України з його самостійними заборонами, присвяченими незаконному полюванню і незаконному зайняттю водним добувним промислом, американський законодавець на федеральному рівні уніфікує нормативні підстави кримінальної відповідальності за такі форми кримінально протиправної поведінки. Цей досвід слугує зайвим аргументом на користь відповідного підходу, втіленого у проєкті нового Кримінального кодексу України. Вказано, що при доопрацюванні останнього може стати у нагоді реалізована федеральним законодавцем США ідея «прирівнювання» кримінально-правового значення поводження з продукцією незаконного рибальства до самого такого рибальства, а також розлогий перелік дій, які утворюють вказане кримінально каране поводження. Доведено, що бланкетна вказівка у ст. 249 Кримінального кодексу України на незаконність зайняття водним добувним промислом і традиційне тлумачення цієї об'єктивної ознаки складу кримінального правопорушення загалом узгоджуються з існуючою в США практикою кримінально-правової протидії незаконному рибальству.

Розглянуто конкретний кейс із практики правозастосування, який демонструє, що в США функціонує дієвий механізм викриття і кримінального переслідування як практик незакон-

¹ Статтю підготовлено в межах виконання проєкту Національного фонду досліджень України 0122U000803 «Підвищення ефективності кримінально-правової охорони довкілля в Україні: теоретико-прикладні засади».

ного рибальства у межах 200-мильної виключної економічної зони держави, так і різноманітних схем обігу незаконного добутого вилову, а також гнучкість американського підходу щодо застосування кримінально-правових заходів для охорони водної фауни як елементу довкілля.

Ключові слова: незаконне рибальство, кримінально-правова заборона, бланкетність, регулятивне законодавство, кримінальні правопорушення проти довкілля, проєкт Кримінального кодексу України.

Постановка проблеми. У Сполучених Штатах Америки на питання протидії незаконному рибальству і припинення схем торгівлі незаконним уловом постійно звертається серйозна увага, що є цілком зрозумілим. Адже порушення правил вилову риб та інших об'єктів водної фауни як один із найбільш небезпечних і розповсюджених чинників справляє агресивно-руйнівний вплив як на кількісні показники водних біоресурсів, так і на водне біорізноманіття [1, с. 32]. Не варто забувати і про те, що США посідають (після ЄС) друге місце в світі за обсягом імпорту рибної продукції. Так, якщо у 2020 р. ЄС імпортувала рибної продукції на 56,5 млрд доларів, то США – на суму близько 22,4 млрд доларів [2]. При цьому вагому частку (20–32%) вказаного імпорту становить продукція незаконного вилову [3, с. 102].

Усталеним у законотворчій і правозастосовній практиці США є підхід, який умовно можна охарактеризувати як нульову толерантність до злочинності. Такий жорсткий підхід сягає своїм корінням ще у часи створення американської держави, яка будувалась за принципом «закон і порядок»; навіть сьогодні політичні гасла на кшталт «посилити покарання», «включити нові норми в кримінальний закон», «жодного співчуття до злочинців» є надзвичайно популярними як серед політиків різних рівнів, так і серед виборців. Як буде показано нижче, блок кримінально-правових заборон, присвячених посяганням на екологічну безпеку і рівновагу, не став у цьому сенсі винятком.

В одній зі своїх публікацій щодо кримінально-правової охорони довкілля в Україні проведення порівняльно-правових досліджень ми назвали перспективним напрямом наукових розвідок, оскільки сучасні тенденції глобалізації та правової гармонізації підказують, що національне законодавство взагалі і кримінальне зокрема повинні розвиватись не ізольовано, а в режимі обережного зближення з відповідними нормами міжнародного права, а також із кримінально-правовими приписами зарубіжних країн [4, с. 95–96]. Як справедливо зазначав С. С. Яценко, «пізнаючи право інших

країн, ми краще розуміємо своє національне. Порівняння дає можливість визначити спільне та відмінне, бачити як недоліки, так і кращі зразки вирішення певних питань» [5, с. 438]. З огляду на сказане, вбачаємо сенс ознайомитись з американським досвідом кримінально-правової протидії незаконному рибальству. Своєчасність звернення до цього досвіду зумовлена з-поміж іншого завершенням роботи над проєктом нового Кримінального кодексу України [6], в якому екологічна складова представлена одразу двома структурними одиницями – розділом 5.3 «Кримінальні правопорушення проти безпеки довкілля» і розділом 6.5 «Кримінальні правопорушення проти порядку використання природних ресурсів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанню проблемних питань, пов'язаних із встановленням ознак незаконного зайняття водним добувним промислом, передбаченого ст. 249 Кримінального кодексу України, присвячено публікації, зокрема, таких вітчизняних науковців, як П. С. Берзін, І. В. Берднік, Є. М. Борисов, В. В. Локтіонова, С. М. Мойсак, К. М. Оробець, Ю. А. Турлова. Однак жоден зі згаданих дослідників предметно не вивчав досвід кримінально-правової охорони водної фауни в США, через що автори цих рядків вирішили усунути вказану прогалину у наукових розвідках.

Мета статті – дослідити федеральний досвід США у частині кримінально-правової протидії незаконному рибальству та виокремлення у цьому досвіді тих елементів, які можуть стати у нагоді при вдосконаленні вітчизняного кримінального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Ознаки кримінально караних посягань на довкілля загалом та об'єкти водної фауни зокрема описані як у федеральному кримінальному законі, а саме в розділі 18 Зібрання законів США (його неофіційна назва – Кримінальний кодекс США; далі – КК США) – єдиному масиві федерального законодавства з елементами часткової кодифікації, так і в кримінальних кодексах окремих штатів. З урахуванням обсягу наукової статті обмежимо

пропонований увазі читача аналіз дослідженням відповідних норм федерального кримінального закону і практики їх застосування.

§ 41 КК США «Полювання, риболовля, відлов тварин; знищення або пошкодження заповідних територій» передбачає таке: будь-яка особа, яка за винятком правил і норм, спеціально передбачених законом, полює, ставить пастки, умисно переслідуює або вбиває будь-якого птаха, рибу чи дику тварину будь-якого виду, або забирає чи знищує яйця чи гнізда будь-якого такого птаха чи ловить рибу на будь-яких землях чи водах, які відокремлені або зарезервовані як заповідники, притулки чи місця розмноження таких птахів, риб або тварин відповідно до будь-якого закону Сполучених Штатів, підлягатиме штрафу відповідно до цього розділу та/або позбавленню волі на строк не більше шести місяців [7].

Як бачимо, федеральний законодавець реалізує комплексний підхід до кримінально-правової охорони об'єктів довкілля: під охороною перебувають як об'єкти фауни умовно суші, води та повітря, так і спеціально охоронювані території (заповідники, екологічні парки тощо). Текст кримінально-правової заборони містить застереження щодо непоширення її дії на випадки спеціально врегульованого законом відлову (вилову) окремих об'єктів фауни. Дещо забігаючи наперед, зауважимо, що схожі елементи законотворчої техніки використані й в інших федеральних нормах про кримінальну відповідальність за екологічні делікти.

Текстуальне формулювання § 41 КК США передбачає можливість кримінального переслідування навіть за одиничний епізод вилову риби незалежно від обстановки – був це любительський, змагальний чи комерційний виллов. Щодо України, то усталене наукове і правозастосовне тлумачення ст. 249 нашого КК, яке відповідає потребам належної кримінально-правової охорони водної фауни, так само уможливорює застосування заборони, присвяченої незаконному зайняттю рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, у разі порушення правил не лише промислового, а й любительського та спортивного рибальства, у випадках як одиничних актів незаконного добування водних біоресурсів, так і неодноразового вчинення таких дій [8, с. 253].

Далі, ч. (а)(1) § 42 КК США забороняє ввезення та вивезення із США окремих небезпечних видів ссавців, птахів, риб (зокрема молюсків і ракоподібних), амфібій та рептилій, а також їх

потомства чи яєць. Передбачено, що Секретар Департаменту охорони природи США (керівник центрального органу федеральної влади в сфері природоохоронної діяльності) може своєю постановою визнати певний вид шкідливим для людей, сільського господарства, садівництва, лісівництва або дикої природи країни і, відповідно, розширити межі дії розглядуваної кримінально-правової заборони. Покаранням за її порушення також є штраф та/або позбавлення волі на строк не більше шести місяців. Отже, диспозиції згаданих вище заборон є, якщо використати вітчизняну правничу термінологію, бланкетними, бо відсилають, зокрема, до регулятивних актів Департаменту охорони природи США.

Із погляду застосування § 42 КК США поняття «дикі тварини» включає будь-яких істот, які, незалежно від того, чи були вони вирощені в неволі, зазвичай перебувають у дикому стані; поняття «дика природа» і «ресурси дикої природи» охоплюють такі ресурси, як дикі ссавці, дикі птахи, риба (включаючи молюсків і ракоподібних) та всі інші класи диких істот, а також усі типи водної та наземної рослинності, від яких такі дикі істоти залежать [9].

Варто зауважити, що викладеним нормативні підстави кримінально-правового реагування на поведінку осіб, які порушують встановлений порядок рибальства та обігу виловленої риби, не обмежується, а це вказує на певну розбалансованість відповідного федерального законодавства. Свідченням цьому є зміст розділу 16 Зібрання законів США. Цей розділ із назвою «Охорона природи», який можна неофіційно позначити як Екологічний кодекс США (надалі ми використовуватимемо такий зворот), увібрав у себе як норми-роз'яснення (фактично регулятивні за своїм змістом приписи), так і норми-заборони про злочини й адміністративні делікти, що посягають на довкілля. Відчуття казуїстичності при викладенні федеральних кримінально-правових заборон посилюється з огляду на те, що окремі частини розділу 16 Зібрання законів США присвячені правовому регулюванню діяльності осіб у конкретних національних парках. Тобто йдеться про вельми істотні і виокремлені за територіальною ознакою відмінності у частині кримінально-правового реагування на по суті однакові посягання (спрацьовує специфічний «юрисдикційний» елемент).

Наприклад, окремий (п'ятий) підрозділ Екологічного кодексу США присвячений регулюванню

широкого кола правовідносин у Єллоустоунському національному парку. § 26 вказаної структурної частини федерального законодавства регулює правила полювання та риболовлі в цьому парку, передбачає відповідальність за їх порушення, а також регламентує порядок конфіскації незаконно використаних у парку знарядь і засобів. Передбачено, зокрема, що, крім порушення правил полювання на звірів та птахів, жодна риба не може бути вилучена з вод на території Єллоустоунського парку за допомогою неводів, сіток, пасток або шляхом використання отрути чи будь-яких вибухових речовин чи сполук, або будь-яким іншим способом, окрім гачка та волосіні, і лише в такі пори року, у такий час і таким чином, як це передбачено в правилах, затверджених Секретарем Департаменту охорони природи США. Встановлено, що Секретар ухвалює й оприлюднює такі правила та розпорядження, які вважає за необхідне для регулювання вилову риби з річок або озер у парку.

Будь-яка особа, транспортна, поштова чи залізнична компанія, яка отримує для перевезення рибу, виловлену або спійману таким чином, вважається винуватою у вчиненні кримінального проступку (місдімінор) і повинна бути оштрафована за кожне правопорушення на суму не більше 300 доларів США. А особа, яка порушила будь-яке з положень цього Закону або будь-яке правило чи положення, оприлюднене Секретарем щодо управління та догляду за парком або для захисту майна в ньому, для захисту тварин, птахів і риби у зазначеному парку, вважатиметься винуватою у злочині і до неї буде застосовано штраф у розмірі не більше ніж 500 доларів США або позбавлення волі на строк не більше шести місяців, або обидва покарання; таку особу також буде зобов'язано сплатити всі судові витрати. Крім цього, будь-яку зброю, пастки, упряжки, коней чи транспортні засоби будь-якого виду, які використовуються в межах зазначеного національного парку для протиправного полювання чи рибальства, буде конфісковано на підставі вироку суду на користь Сполучених Штатах як додаткове покарання [10].

Схожі за змістом кримінально-правові заборони містяться й в інших структурних частинах Екологічного кодексу США, в яких закріплено правовий режим інших (їх декілька десятків) національних парків; щоправда, не всіх. Наприклад, підрозділ XXIV розділу 16 Зібрання законів США, який присвячений правовому режиму

Національного парку «Гранд-Каньйон», взагалі не містить норм про незаконне полювання чи рибальство на території цього парку. Складно зрозуміти логіку такого вибіркового підходу, сповіданого Конгресом США. Не може не поставати і питання, навіщо американському законодавцю дублювати приписи окремо щодо кожної спеціально охоронюваної території та чому б не уніфікувати відповідний нормативний матеріал? Подібна казуїстика українським правником навряд чи може бути оцінена схвально.

Продовжуючи аналіз федеральної кримінально-правової матерії, яка стосується охорони об'єктів водної фауни, звернемо увагу і на ухвалений у 1973 р. Акт про види тварин, які знаходяться під загрозою зникнення (англ. – Endangered Species Act; далі – Акт про види, які зникають). Цей документ: установлює вимоги щодо захисту риби, диких тварин і рослин, які перебувають у списку таких, що перебувають під загрозою зникнення; передбачає внесення та виключення певних видів із списку видів, які перебувають під загрозою зникнення, а також розроблення та впровадження програм щодо їх відновлення; регламентує міжвідомчу співпрацю для запобігання вилову видів, занесених до відповідного списку, а також для видачі дозволів на заборонені види діяльності; забезпечує співпрацю з державами, включаючи надання фінансової допомоги; забезпечує реалізацію положень Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення.

Положення Акту про види, які зникають, інкорпоровані в §§ 1531–1544 уже згаданого вище Екологічного кодексу США. Особливої уваги у контексті нашого аналізу вартує § 1540, який визначає форми протиправної поведінки, а також цивільно-правові та кримінально-правові санкції за незаконні дії з видами фауни, які зникають. Так, у ч. (b) § 1540 зазначено, що особа, яка свідомо порушує будь-яке положення цієї глави, будь-який дозвіл або будь-який нормативний акт, виданий на виконання вимог § 1538, підлягатиме в разі засудження покаранню у виді штрафу в розмірі не більше 50 тис. доларів та/або позбавлення волі на строк не більше одного року. При цьому § 1538 Зібрання законів США, до якого відсилає диспозиція ч. (b) § 1540, містить перелік заборонених дій на території США щодо видів тваринного світу, які зникають. Передбачено, що для будь-якої особи, яка підпадає під юрисдикцію США, незаконним визнається: 1) імпорт або

експорт таких видів до або із США; 2) вилов таких видів у межах США або територіального моря США; 3) вилов таких видів у відкритому морі; 4) володіння, продаж, транспортування або відправлення будь-якими засобами таких видів, вилвлених у територіальних водах або відкритому морі; 5) продаж або пропозиція продажу таких видів у міждержавній або іноземній торгівлі; 6) порушення будь-яких інших правил поводження, що стосуються таких видів, або будь-яких видів риб чи диких тварин, що перебувають під загрозою зникнення, занесених до списку відповідно до § 1533 цього розділу та оприлюднених Секретарем Департаменту охорони природи США; 7) володіння або торгівля будь-якими видами всупереч положенням Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (1973 р.), і додатків до неї.

До слова на виконання вимог Акту про види, які зникають, у США запроваджено офіційний перелік видів тварин, птахів і риб, які визнані рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення [11]. Цей перелік адмініструється спільно Національним управлінням океанічних і атмосферних досліджень (в частині біофауни морів та океанів) та Службою риби та диких звірів США (в частині наземної біофауни та біофауни у водах суходолу). Для порівняння: у нашій країні Червона книга України є офіційним державним документом, який містить перелік рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, а також узагальнені відомості про сучасний стан цих видів тваринного і рослинного світу та заходи щодо їх збереження і відтворення (ст. 3 Закону України «Про Червону книгу України»). Перелік видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), затверджено наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 19 січня 2021 р. № 29. При цьому, якщо у вітчизняному переліку під особливу охорону держави поставлено 687 видів, то в американському – 1494 види, тобто у понад два рази більше. Очевидно, що незаконний вилов тих видів риби, морських ссавців, молюсків, ракоподібних, які містяться у згаданих переліках, повинен отримувати максимально жорстку оцінку (передусім кримінально-правову) з боку компетентних органів наших держав.

Викладеними вище заборонами нормативна складова кримінально-правової охорони водної

фауни в США (повторимо – рівень законодавства окремих штатів ми не чіпаємо) не вичерпується. У цьому зайвий раз дозволяє переконатись вирок, який наочно демонструє сповідувані федеральними судами елементи жорсткості, справедливості і раціональності при реалізації досліджуваного напряму кримінально-правової політики держави.

6 травня 2021 р. Генрі Дж. Данціга, мешканця штату Флорида, було засуджено в окружному федеральному суді США в м. Кі-Вест за незаконне добування комерційної кількості донної риби (живе і харчується на дні океану) в територіальних водах Співдружності Багамських островів і за транспортування риби до США у порушення вимог федерального законодавства. Як свідчать фактичні обставини кримінальної справи, 9 травня 2020 р. Данціг і ще чотири особи були перехоплені береговою охороною США в Атлантичному океані неподалік від узбережжя Флориди, коли вони поверталися з Багамських островів. Данціг та його супутники перебували на борту 39-футового рибальського судна «Contender». Під час інспекційної перевірки останнього співробітники берегової охорони виявили та вилучили 167 рифових риб загальною вагою близько 529 фунтів. У той час води Багамських островів були закриті для рибальства через пандемію Covid-19. Під час розслідування також з'ясувалось, що Данціг був співвласником кафе у Флориді, через яке неодноразово реалізовувалась частина незаконно видобутої багамської риби.

§ 3372(a)(2) розділу 16 Зібрання законів США забороняє імпорт, експорт, транспортування, продаж, отримання, придбання або купівлю будь-якої риби, яка була вилвлена, перебувала у володінні, була перевезена або продана з порушенням вимог іноземного законодавства. Американські прокурори з офісу федерального прокурора у південному окрузі штату Флорида встановили, що відповідні положення законодавства Багамських Островів, чинні на момент інкримінованої протиправної поведінки, забороняли експорт будь-яких рибних продуктів або ресурсів із Багамських Островів, за винятком здійснення такої діяльності на підставі ліцензій, виданих урядом Багамських Островів, і після представлення продукту або ресурсу на перевірку інспектору рибного господарства. Однак Данціг та пов'язані з ним особи не мали ліцензії на вилов, експорт або продаж будь-яких рибних продуктів або рибних ресурсів у водах Багамських островів.

Данціга було засуджено до пробації терміном на один рік. Також йому було наказано здійснити реституцію на користь Співдружності Багамських островів за незаконну діяльність із вилову риби: раніше належне засудженому сучасне рибальське судно «Contender» використовуватиметься Королівськими силами оборони Багамських островів для протидії незаконному рибальству у внутрішніх водах цих островів.

Успішне розслідування цієї кримінальної справи стало результатом правоохоронної операції «Bahamarama», спільно реалізованої спеціально уповноваженими федеральними та місцевими органами влади, зокрема Національним управлінням океанічних і атмосферних досліджень, Національною службою морського рибальства, Управлінням правоохоронних органів, Береговою охороною США, а також Комісією штату Флорида з охорони риби та дикої природи. Ця масштабна операція мала на меті протидіяти практикам незаконного, незареєстрованого та нерегульованого рибальства у водах виключної економічної зони США [12].

Наведений приклад із практики правозастосування показує, що в США функціонує дієвий механізм викриття і кримінального переслідування як практик незаконного рибальства у межах 200-мильної виключної економічної зони держави, так і різноманітних схем обігу незаконного добутого вилову (передусім ввезення і вивезення з території США) з метою одержання неправомірного доходу. Застосовані у цьому разі кримінально-правові засоби також продемонстрували гнучкість американського підходу в частині охорони такого елементу довкілля, як водна фауна. З одного боку, внаслідок визнання засудженим рибалкою своєї вини в одному епізоді незаконного вилову риби у водах іншої держави та в одній спробі ввезення цієї риби на територію США він отримав своєрідне «попередження» у виді однорічної пробації. З іншого боку, належне засудженому сучасне рибальське судно було конфісковане за вироком суду, причому не на користь США (що видається логічним), а на користь країни походження незаконного вилову (Багамських Островів) задля посилення рибоохоронного контролю в цій юрисдикції. Таким чином, шляхом винесення вироку у справі Данціга вдалося реалізувати і каральну, і превентивну функції федерального кримінального закону, покликаного охороняти встановлений у США порядок вилову водних біоресурсів і поведження з ними.

Наведений приклад актуалізує і висловлену в літературі тезу про те, що світовій практиці нелегального рибальства відомі дві основні категорії осіб. По-перше, це особи, які здійснюють напівлегальне заволодіння водними біоресурсами командами іноземних суден під власним прапором (відповідно до порту приписки) чи прапором іншої країни та з використанням справжніх ліцензій на рибальство, якими володіють місцеві рибалки. Незважаючи на цей «фасад» нібито правомірності, таке рибальство вважається незаконним, бо, крім вилову в районах, на які ліцензійні дозволи не поширюються, рибалки нерідко «вивозять» свій вилов одразу, попередньо не вивантажуючи рибу у визначеному місці з метою інспекційної перевірки. «Позичення прапора» (або «зручний прапор») – так неофіційно характеризується ця нелегальна практика вилову. По-друге, це особи, які здійснюють так званий рейдерський (або хижацький) вилов; йдеться про протиправні, без отримання жодних необхідних дозволів дії іноземних рибалок, які добувають рибу та інші водні біоресурси у внутрішніх водах будь-якої морської держави, залишаючись при цьому під власними національними прапорами [13, с. 322].

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі висновки.

По-перше, на відміну від підходу, реалізованого у КК України з його самостійними заборонами, присвяченими незаконному полюванню і незаконному зайняттю рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом як окремим формам кримінально протиправної поведінки (ст. 248 і ст. 249, відповідно), американський законодавець на федеральному рівні уніфікує нормативні підстави кримінальної відповідальності за незаконні полювання та рибальство. Такий зарубіжний досвід слугує зайвим аргументом на користь підходу, втіленого у проекті нового КК України, згідно з яким предметом одних і тих же кримінальних правопорушень проти порядку використання природних ресурсів (статті 6.5.4, 6.5.6, 6.5.8, 6.5.9, 6.5.10) визнаються дикий звір, птах, риба чи інший водний живий організм, що перебуває у стані природної волі або напівволі.

По-друге, розміщення кримінально-правових заборон, які забезпечують охорону водної фауни, не лише в КК США, а й у відмінних від нього актах регулятивного законодавства (передусім це розділ 16 Зібрання законів США, який має неофіційну назву Екологічного кодексу США), призводить до пвної розбалансованості

відповідного федерального законодавства, посилює його казуїстичність. Зайвий раз переконаємось у недоцільності запозичення зарубіжного (у конкретному випадку – американського) досвіду в частині розміщення кримінально-правових заборон, присвячених деліктам проти довкілля, в актах регулятивного (природоохоронного, екологічного) законодавства.

По-третє, бланкетна вказівка у ст. 249 КК України на незаконність зайняття водним добувним промислом і традиційне наукове і правозастосовне розуміння цієї об'єктивної ознаки складу кримінального правопорушення (без належного дозволу; за наявності дозволу, але з недотриманням передбачених у ньому вимог (наприклад, промисел здійснювався у зоні, не передбаченій дозволом, чи щодо тих видів водних живих ресурсів, на які поширюється заборона вилову); у заборонений час; у заборонених місцях; забороненими способами чи знаряддями тощо) загалом узгоджуються з існуючою в США практикою кримінально-правової протидії незаконному рибальству, а отже, свідчать про належну якість сконструйованого у бланкетний спосіб національного кримінального закону, що, звісно, не виключає докладання кваліфікованих зусиль стосовно його тлумачення.

По-четверте, американський досвід кримінально-правової охорони водної фауни, демонструючи свою ефективність, вкотре сигналізує про те, що нормативна складова відповідного механізму не повинна обмежуватись статтею (статтями) про відповідальність саме і тільки за незаконне добування водних біоресурсів. Раніше нами вже відзначалось, що ст. 6.5.5 проекту КК України «Придбання або збут завідомо незаконно добутого природного ресурсу» потребує доопрацювання щонайменше в частині: а) чіткішої фіксації правової природи поведінки, позначеної у цій статті; б) більшої кореляції зі статтями проекту КК України, в яких йдеться про незаконне заволодіння природними ресурсами; в) повнішого врахування положень Директиви 2008/99/ЄС Європейського Парламенту і Ради про кримінально-правову охорону довкілля [8, с. 253]. Видається, що реалізована федеральним законодавцем США ідея «прирівнювання» кримінально-правового значення поведінки з продукцією незаконного рибальства до самого такого рибальства, а також розлогий перелік дій, які утворюють вказане кримінально протиправне поведіння, цілком можуть стати у нагоді при доопрацюванні відповідних положень проекту КК України.

Список використаної літератури:

1. Дудоров О. О., Каменський Д. В. Істотна шкода як криміноутворювальна ознака незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом : проблеми тлумачення і вдосконалення кримінального закону. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 1. С. 31–49.
2. Shahbandeh M. Top importers of fish and fishery products worldwide 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/268266/top-importers-of-fish-and-fishery-products/#:~:text=In%202020%20the%20top%20importer,fishery%20products%20in%20that%20year> (дата звернення: 20.07.2023).
3. Pramod G., Nakamura K., Pitcher T., Delagran L. Estimates of illegal and unreported fish in seafood imports to the USA. *Marine Policy*. 2014. № 3. Р. 102–113.
4. Дудоров О. О., Каменський Д. В. Проблеми кримінальної відповідальності за незаконне полювання. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 2. С. 84–97.
5. Кримінальне право України. Загальна частина. Підручник / за ред. П. С. Матишевського, П. П. Андрушка, С. Д. Шапченка. Київ : Юрінком Інтер, 1997. 512 с.
6. Проект нового Кримінального кодексу України (станом на 22.05.2023 року з врахуванням рекомендацій лінгвістичної експертизи та окремих зауважень національних і зарубіжних експертів). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf> (дата звернення: 20.07.2023).
7. 18 U.S. Code § 41 – Hunting, fishing, trapping; disturbance or injury on wildlife refuges. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/41> (дата звернення: 20.07.2023).
8. Дудоров О. О., Каменський Д. В. Діяння як ознака незаконного зайняття водним добувним промислом : питання понятійного апарату у чинному і потенційному кримінальному законі. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2023. Вип. 15(27), Т. 2. С. 242–256.
9. 18 U.S. Code § 42 – Importation or shipment of injurious mammals, birds, fish (including mollusks and crustacea), amphibia, and reptiles; permits, specimens for museums; regulations. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/42> (дата звернення: 20.07.2023).
10. 16 U.S. Code § 26 – Regulations for hunting and fishing in park; punishment for violations; forfeitures URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/16/26> (дата звернення: 20.07.2023).

11. Listed Animals. U.S. Fish & Wildlife Service. URL: <https://ecos.fws.gov/ecp0/reports/ad-hoc-species-report?kingdom=V&kingdom=I&status=E&status=T&status=EmE&status=EmT&status=EXPE&status=EXPN&status=SAE&status=SAT&mapstatus=3&crithab=on&fstatus=on&fspecrule=on&finvpop=on&fgroup=on&header>Listed+Animals> (дата звернення: 20.07.2023).
12. Operation Targeting Illegal Fishing in The Bahamas Nets Conviction of Florida Keys Man and Vessel Transfer. United States Attorney's Office. Southern District of Florida. URL: <https://www.justice.gov/usao-sdfl/pr/operation-targeting-illegal-fishing-bahamas-nets-conviction-florida-keys-man-and-vessel> (дата звернення: 20.07.2023).
13. Fathonah R., Anwar M. The Existence of Criminal Fines in Law Enforcement of Illegal Fishing Crimes. *Formosa Journal of Multidisciplinary Research*. 2023. № 1 (2). P. 317–330.

Dudorov O. O., Kamensky D. V. Criminal law protection of aquatic fauna in the USA: actual experience

The article is related to the study of the federal experience of the United States in terms of criminal law countermeasures against illegal fishing and to the identification of those elements of this experience that can be useful in improving the criminal legislation of Ukraine.

It has been established that specific criminal law prohibitions are contained not only in Chapter 18 of the United States Code (its unofficial name is the US Criminal Code), but also in regulatory legislation (including the US Environmental Code). The content of prohibitions, which are a normative component of the criminal law protection of aquatic fauna in the USA, has been revealed. A conclusion has been reached on the impracticality of borrowing the American experience in terms of placing criminal law prohibitions dedicated to torts against the environment in acts of environmental legislation.

A similar nature of the Act on Endangered Species of Animals adopted in the USA and the Red Book of Ukraine has been noted.

It has been demonstrated that, in contrast to the approach implemented in the Criminal Code of Ukraine with its independent prohibitions dedicated to illegal hunting and illegal employment in water extractive fishing, the American legislator at the federal level unifies normative grounds of criminal liability for such forms of criminally illegal behavior. This experience serves as an additional argument in favor of the appropriate approach embodied in the project of the new Criminal Code of Ukraine. It has also been proven that the blanket instruction in Art. 249 of the Criminal Code of Ukraine on the illegality of engaging in water extractive fishing business and the traditional interpretation of this objective feature of the composition of the criminal offense are generally consistent with the practice of criminal law countering illegal fishing in the United States.

Key words: *illegal fishing, criminal law ban, blanket rule, regulatory legislation, criminal offenses against the environment, draft of the Criminal Code of Ukraine.*